

TRESOR DELS AVIS

REVISTA D'ETNOGRAFIA, MITOLOGIA I FOLKLORE
DE CATALUNYA Y BALEARS

PUBLICADA PER
ANDREU FERRER

SUMARI

Costums de Menorca — Ramón des Pujols. — **Cançonetes de feinctjar**.
— Des Segar (Continuació). — **Noves**.

ANY VI

SEPTEMBRE DE 1927

NÚM. 9

TRESOR DELS AVIS

REVISTA D'ETNOGRAFIA, MITOLOGIA I FOLKLORE
DE CATALUNYA I BALEARS

COSTUMS DE MENORCA

(Continuació)

28

Sant Eloi. — El primer dia de desembre és la festa de Sant Eloi, Patró dels ferrers i aquests solen anar a fer una xalada a la vòrera del mar. La festa sol ésser pactada de temps enrera entre els del mateix ofici, i en aquell dia reunits tots a la vorera del mar, solen fer un bon dinar en que hi abunda el vinet i se diverteixen d'alló més.

9

Nadal. — Com per tot arreu se celebra a Menorca amb molta solemnitat aquesta festa, sense que oteresca cap nota especial. Tots els pagesos so'en compareixer el disapte a vespre dels llocs respectius per anar a Matines i tornar-se'n al sortir-ne perque el dia de Nadal solen dinar en el lloc. La gent va de trui durant tota la vetlada i pels carrers i adavant els betlems de cases particulars solen els atlots cantar algu-

na de les cançons nadaletiques com per exemple:

Jo som es pastó més gros
qui vaig per entre ses murtes
amb ses faldes curtes curtes
i es mostatxus plens d'arrop.

Toca timbal,

toca: Regina

Tot són festes d'alegria
les de Pàscua de Nadal.

Els cafès són plens i fins fa poc era costum jugar hi a lautón, o sia a loteria de cartons, en que l'amo de casa era, a la llarga, l'únic guanyador. Cada casa, per pobre que sia, fa coques i mata un pollastre, gall d'Índi o una porcelleta (que rosteix en el forn), segons sia la fortuna de cada qual. Tampoc se'n faltan els turrans, neules i metles turriades. Durant la vetllada del dia solen fer serenates ja els particulars amb guiterres i cant, ja les masses corals i les bandes de música, si n'hi ha.

30

Les purquetjades —Durant la temporada de Tots Sants fins a Nadal se celebra a casi totes les cases de cada població la típica festa casolana de *les purquetjades* o sia la matança del porc ja que totes les famílies per pobres que s'en, solen matar-ne un, a no ser que duguin dol fort.

Es aquesta una festa familiar a la qual solen convidar als parents, als amics i als estimats de les fies de la casa. Tots junts preparen, el dia abans, tot quant se necessita: gaveta, ribells, gornivetes, cinyissos, pebre negre i borbó etc. La casa està tota atafegada amb els preparatius i amb la convidada dels qui deuen assistir-hi.

Al endemà ben dematí els joves de la casa solen anar a cridar els convidats i se comença la festa, abraonant-se tots el porc, matant-lo fregant-lo i deixant-lo net, desxuiat i capotat feines pròpies dels homes, deixant a les dones la feina de arreglar les coses, salar els ossos i la xuia

omplir els botifarrons i les sobrassades que tanta fama tenen a fora Menorca.

El decapvespre i durant la vetlada, tot el jovent, fiets i fietes per una part i fadrins i fadrines per l'altre tresquen els carrers de la vila agensats amb un devantal blanc i canten les tant conegudes cançoneres de porquetjades

Faldaret de fora
 faldaret de dins
 ses joves de sa plassa
 no volen mallorquins.

Faldà finestra
 faldà finestró
 una bona sobrassada
 i un bon botifarró.

moltíssim es altres, quina més, quina manco xavacanes, bastantes d'elles improvisades o arreglades per enquibir hi algún nom de joves coneguts an a qui volen ferir. Hi ha ranxus d'aquests en els que s'acompanyen les cançons amb orgues, guiterres i altres instruments posant tota la vila en commoció.

Els amics i amigues de la casa les vi-iten per veure sa xua, i després de fer molts d'espants per lo gruixada que és, les fan refrescar, amb un got de ví, o una copa de licor, una escudella gran de café i coques amb ceu.

Durant la vetlada se fa el típic sopar de porquetjades, en que hi abunda l'ariòs, les tallades de porc el ví i les metles torrades o cacauets i socceix sovint sovint que entre rialles i bromes se beu un poc de més, tothom se posa calentet d'oreia i fins qualcú agafa la terrola acabant la festa amb jocs i bromes i si a la casa hi ha bergantes a voltes sol fer se ball.

del fred se veu obligada a recluir-se en la cuina o en la taverna, se presenten d'allò mes a la organització de funcions de passatemps com jocs de mans, contarelles, jocs de cartes, etc. Una de les funcions molt en boga encara en tota Menorca són els glosats dels quals s'en han ocupats alguns escriptors menorquins. Són reminiscències dels torneigs dels antics juglars que recorrien els pobles cantant davant selecte concurrència composicions en vers en que's ressenyaven les gestes més interessants. Els glosadors d'ara se diferencien d'aquells en que improvisen les composicions davant el públic, en estrofes generalment de sis versos octosílabs, cantats amb certa pausa i torada especial acompanyats de guitarra.

Els glosats solen tenir lloc en alguna casa en dies de festa familiar per exemple purquetjades o en a'gúu café o taverna. El públic acudeix molt an aquests espectacles que solen ésser gratis però que obliguen a fer algún gast de copes o gots de vi, per donar benefici al taverner. Als glosadors les solen pagar el consum de licors que fassen. Per lo regular solen ésser dos i a voltes tres, que se situen en front un de l'altre. Se posen d'acord abans, donant-se tema que sol ésser v. g. *Pare i fill; el protestant i el catòlic; controvèrsies d'assumptes religiosos o polítics, etc. etc.* Senyalat el tema, un dels dos comença fent una glosa i acabada aquesta la guitarra fa algunes variacions, com en fa també durant les returades del glosador al meditar els versos, variacions que s'anomenen *ses porgueres* les quals són a capítolxo del guitarrista. Si els glosadors són bons, no n'hi deixen fer gaire perquè amb prontitut contesten al contrari essent molt de grat veure que els glosadors van a capturar-e un a l'altre fent-se preguntes de difícil resposta i celebrant el triomf del qui miller sap sortir del pas o del qui més bona defensa sap fer de la part que li ha pertocat. Agraden més que les vetlades literàries perquè aquests actes s'acomoden més a l'intel·ligència poc cultivada de la gent camperola i manestrada que sol ésser el públic que amb major nombre acudeix a sentir els *glosats*.

Alguna vegada queden disgustats els glosadors si un ha anat a fer

quedar malament al contrincant i en aquest cas, se fan les darreres gloses *de picat*, o sia amb mots plens de rancúnia; però, generalment, procuren quedar amics, i se dirigeixen les gloses de despedida plenes de amorositat. Vetaquí una glosa amb que en En Jaume d'Alahor es despedí, en un glossat públic, de n'Andreu *es Serenu* des Mitjorn, el seu contrincant:

Vamus, Andreu, perdonau,
vos, i tots els que aquí hi ha.
Si de mi necessitau
no heu de fe més que manà:
del meu cor teniu sa clau
i poreu ubrí i tancá.

32

Pels milans. — Els pagesos i estanciers qui tenen pollets, a fi de fer por als milans i que aquests no se'n endugnin, solen posar dalt les parets d'aprop del pati de les cases, canyes dretes i al estrem de cada una un bótil buit. Creuen que espantats per la lluentor ja no s'hi acosten.

33

Quan está molt ennuvo'at, amenassant ploure prest, o quan ja comensen a caure gotes, e's fillets tresquen pels carrers donant-se les mans i cridant:

¡Bon Jesuset que ploquil
¡si convél

I ho repeteixen fins que p'ou o fins que's cansen.

(Seguirá)

Ramón DES PUJOLS

Cançons de feineltjar

DES SEGAR

Si l'any qui vé som casada
i teng s'homo manestral
diré que és un animal
si no'm treu de l'escarada — Felanitx.

Si trobau que segam poc
no mos tornarem llogà;
jo no me vuy afanyà
assí ni a un altre lloc. — id

Si m'heu de torná l'ogà
l'amo meu, altre vegada
diré: Si no hi ha civada,
d'aquella prima emprimada
que és tan mala de segà. — d

Si deis que som segadora
per aixó duc davantal;
si deis que seg mal igual
passau me s'arrasadora. — id.

Si se torna estreveni
un altre any sigà a escarada
tu que fas de remirada
pots está per convidada
que no't vuy darrera mi. — id.

Si un segadó flastoma
moltes voltes té ravó,
zare entram dins es boldró
qué no m'afines, Coloma? — Artá.

Si no fos pe sa lletrera
no poria safalcà;
quan la teng a dins sa má
no'm passa envant ni enrera.

Son Carrió

Si'l segà se fos posat
a s'ombra d'una enramada
jo pendria s'escarada
del terme de la Ciutat.—Ar'à.

Si'l segà ne fos tan bo
com el sonà sa guiterra
quant de blat hei ha a la terra
tot el segaria jo.—Artá.

Sa madona sempre renya
que seguem baix i arreu.
Atletes; que no sabeu
quan lo duien de Cerdenya.—Fe'anitz

Si l'hei vols di, diga-lei
jo no gos, porque és fadrina:
a sa faus, Na Catalina
no li fa fugí es rovey.—id.

Saps que va di En Marió
com va essè an es blat gros?
«L amo, aixó per mi som fios,
si no'n tenu de milló». — Petra.

Si fesses tant de papé
d'irs un sementé segant
com a dins un ball ba'ant
ja gonyaries, guilant
messes d'un escaradè.—Felanitx.

Seguirà

NOVES

Recerca folklòrica – Fa alguns anys que'l «Cançoner popular de Catalunya» envia els seus missioners a fer la replega de les cançons que queden encara escampades entre la gent de la nostra regió. Enguany han estat designats per aqueixa missió el musicòleg D. Baltasar Samper i el Director d'aqueixa revista D. Andreu Ferrer.

Sortiren dia 11 de Agost cap a Menorca aont recorregueren tots els pobles de l'illa i en regressaren dia 10 de Septiembre, continuant la tasca en la Comarca llevantina de Mallorca.

La replega feta a Menorca fou interessantíssima i numerosa. Se tracta d'unes siscentes cançons variades de les quals a prop de quatrecentes tenen tonada pròpia i ben escaient. Hi hi quaique melodia deliciosa i la part literària de les cançons en general és molt completa. Se veu que a Menorca el cant popular típic es ben viu encare,perque dins cada població se poden trobar molts de cantaires que saben les mateixes cançons més o menys variades.

Deixaren per acabada la tasca de replega en les petites viles de la pagesia de Menorca,peró quedaren les poblacions grans, Mahò,Ciudadella i Alahor que hauràn d'èsser objecte d'una visita prolongada ja que una exploració feta a cada una de elles ha permés veure que és encara abundantíssim el cabal folklòric que guarden.

PAGAMENT. – A fi de rescabalar se l'Administració de la nostra revista de les despeses hagudes, pregam als subscriptors de fora Mallorca que fassen favor de posar se alcorrent de pagues.

EL TRESOR DELS AVIS se publica cada mes

PREUS DE SUSCRIPCIO

Exemplar..	0'35 pts
Anyada	4 «

BIBLIOTECA DEL FOLKLORE BALEAR

I—RONDAIES DE MENORCA—Precedides de un estudi de les particularitats dialectals del Catalá de Menorca.— Un Volum de 229—XXIX págines, 2 ptas.

II—CANSONETES MENORQUINES.—Aplec de cansonetes populars amb profusió de notes.— Un volum de 199 planes 2' 0 p.

III CLASSIFICACIO DEL FOIKLORE —Normes i taules de classificació segons el sistema decimal.—Un volum de 56 planes, 1'50 ptas.

IV— Col·lecció políglota de refranys. Un volum de 30 planes, 1'50.

Demau les a la Tipografia Catolica de A. Ferrer Ginart—Artá Mallorca.

ALTRES OBRES QUE SE VENEN EN LA MATEIXA:

LA RONDAYA POPULAR.— Quaderns de 12 i més planes a 0'15 ptas. un.

NOCIONS DE ORTOGRAFIA MALLORQUINA.— De utilitat per tot-hom. Preu. 0'75 pts. exemplar i 7'50 pts. Dna.

LA CASA DE LA FORTUNA.—Drama en dos actes traduït per A. Ferrer.—Preu 1'00

EN EL CALVARI.—Drama en vers. traduït pel mateix Preu 1'25 ptas.
